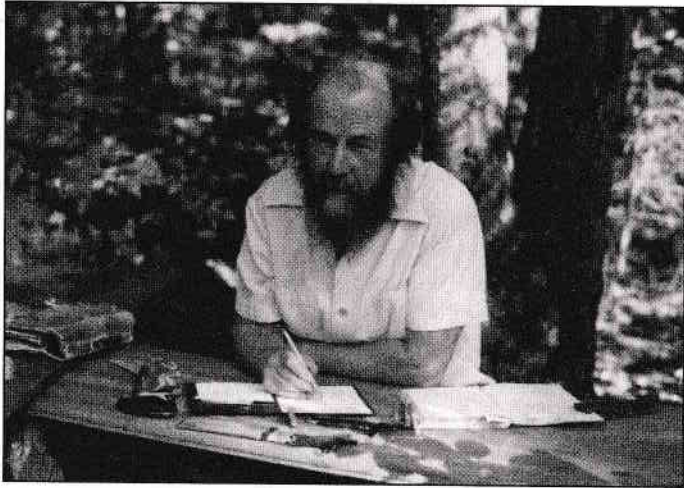

LBRIS

We know
books

Motivația Juriului Nobel, 1970:

„Pentru forța morală cu care a continuat tradițiile fundamentale ale literaturii ruse.“

Aleksandr Solzhenițin (1918–2008)

ALEKSANDR SOLJENIȚÎN

Iubește revoluția!

Traducere din limba rusă și note
de Vadim Vasiliu

EDITURA
ART

Cuprins

Cronologie	7
Discursul trimis de A. Soljenițin Academiei Suedeze, 10 decembrie 1970.	15
Discursul rostit de A. Soljenițin la ceremonia de înmânare a Premiului Nobel, 10 decembrie 1974	16
Prelegerea lui A. Soljenițin la decernarea Premiului Nobel pentru Literatură	19
Îndrăzneală și geniu – prefață de Ion Vianu	25

Iubește revoluția!

Nota editorului	33
I. <i>Săptămâni măcinate</i>	37
II. <i>Vremuri șubrede</i>	71
III. <i>Pecenegii</i>	98
IV. <i>De-a lungul râului Buzuluk</i>	150
V. <i>În misiune</i>	182
Din capitolul șase	219
Din capitolul șapte	227

2003 – Moare Natalia Rešetovskaia, prima soție, autoare a mai multor volume de memorii despre fostul soț.

2007 – Primește Premiul de Stat al Federației Ruse pentru merite deosebite în domeniul științelor umaniste. Pe 12 iunie, Vladimir Putin îl vizitează pe Soljenițin pentru a-l felicita.

Începe să apară ediția de opere complete în 30 de volume a lui Soljenițin, al cărei redactor este soția sa.

2008 – Ultimii ani de viață îi petrece la casa din periferia Moscovei, în localitatea Troițe-Likovo, retras din viața publică. Toate aspectele referitoare la editarea cărților, la drepturile de autor, la relațiile publice sunt administrate de soția sa.

În noaptea de 3 august moare în vârstă de 90 de ani, de insuficiență cardiacă.

Pe 6 august este înhumat în cimitirul Mănăstirii Donskoi din Moscova.

*Pentru realizarea cronologiei și a notelor de subsol aferente discursurilor lui Soljenițin s-au folosit următoarele surse: Agranovski A., *Apriel' v Prage 1968 goda. Vospomnaniia*, „Znamia“, 1/1990; *Documente din arhiva CC al PC URSS pentru cazul Soljenițin*, „Kontinent“, Moscova-Paris, 75/1993; Ostrovski, A.V., *Soljenițin: proșceanie s mifom*, Moscova: Iauza-Prescom, 2006, <http://www.x-libri.ru/elib/ostrv001/index.htm>; Rešetovskaia, Natalia, *Aleksandr Soljenițin i citaiușeicia Rossia*, Moscova: Sovetskaia Rossia, 1990; *Schneerson, Maria, Aleksandr Soljenițin: ocerki tvorcestva*, Frankfurt pe Main: Posev, 1984; <http://www.solzhenicyn.ru>.*

CAMELIA DINU

Discursul trimis de A. Soljenițin Academiei Suedeze, 10 decembrie 1970

Majestatea Voastră, doamnelor și domnilor,

Sper că absența mea involuntară nu va strica perfecțiunea ceremoniei de azi. În seria de alocuțiuni este așteptată și a mea. Cu atât mai puțin aș dori ca discursul meu să întunece ceremonia. Totuși, nu pot trece cu vederea coincidența remarcabilă că ziua înmânării premiilor Nobel este aceeași cu Ziua Drepturilor Omului. Laureții nu pot să nu simtă responsabilitatea acestei coincidențe. Toți cei care s-au adunat la Stockholm nu pot să nu vadă în acest lucru un simbol. Astfel, de la această masă festivă, nu uitați că deținuții politici sunt astăzi în greva foamei pentru apărarea drepturilor lor, reduse sau definitiv călcate în picioare.

După *Les Prix Nobel en 1970*, Editor Wilhelm Odelberg, [Nobel Foundation], Stockholm, 1971

Copyright © The Nobel Foundation 1970

Discursul rostit de A. Soljenițin la ceremonia de înmânare a Premiului Nobel, 10 decembrie 1974

Majestatea Voastră Regală, doamnelor și domnilor,

Mulți laureați ai Premiului Nobel au vorbit în fața d-voastră în această sală, dar, probabil, cu niciunul dintre ei Academia Suedeză și Fondul Nobel nu au avut atâtea necazuri cum au avut cu mine. Cel puțin o dată am mai fost aici, deși nu în carne și oase. Iar onorabilul Karl Gierow¹ se pregătea să vină la mine. Și iată că în cele din urmă am ajuns să ocup un scaun liber, dar nu când mi-era rândul. Au trebuit să treacă patru ani ca să pot lua cuvântul timp de trei minute, iar secretarul Academiei este nevoit să se adreseze, iată, a treia oară, aceluiași scriitor. De aceea vă rog să mă iertați că am dat tuturor atâtea bătaie de cap și mai ales că, la ceremonia din 1970, regele și d-voastră toți v-ați adresat unui scaun gol².

¹ Secretarul Academiei Suedeze, cel care a citit discursul trimis de Soljenițin în 1970.

² Soljenițin se referă la faptul că i s-a decernat Premiul Nobel în 1970, dar l-a ridicat abia în 1974. Împrejurările au fost următoarele:

În 1970, Ambasada Suediei la Moscova, sub influența guvernului sovietic, s-a împotrivit înmânării diplomei laureatului la Moscova. A izbucnit un scandal, iar pe 7 octombrie Academia Suedeză și Fondul Nobel au dat un comunicat de presă prin care au fost nevoite să transfere responsabilitatea faptelor petrecute asupra laureatului. Pe 22 octombrie, aflând cele întâmplate, Soljenițin s-a adresat ambelor organizații cu o scrisoare, în care preciza: „Anul acesta, ca și anul trecut, sunt gata să primesc însemnele Nobel în Moscova, dar, desigur, nu în mod confidențial.“ Pe 22 noiembrie, Karl Gierow i-a

Veți fi totuși de acord că nici laureatului nu i-a fost ușor ca timp de patru ani să poarte cu el un discurs de trei minute. Când mă pregăteam să vin la d-voastră în 1970, nu mi-ar fi fost de-ajuns tot adâncul sufletului și nici toate hârtiile din lume ca să pot să mă exprim pentru prima dată în viața mea de la o tribună liberă. Pentru un scriitor al unei țări robite, această tribună liberă și acest prim discurs sunt despre toate câte sunt pe lume, despre toată durerea țării sale – situație în care este scuzabil să uite de scopul acestei ceremonii, de componența auditoriului, și să toarne amărăciune în pahare de sărbătoare. Din anul când nu am reușit să ajung aici, am învățat să spun și la mine în țară deschis aproape tot ce gândesc. Iar prin expulzarea în Occident am câștigat cu atât mai mult această oportunitate incredibilă, să spun oricât, oriunde, lucru care aici nu e întotdeauna prețuit la adevărata sa

trimis lui Soljenițin un răspuns prin care îl anunța că îi poate înmâna premiul la ambasadă sau în orice alt loc stabilit de laureat. Deși nu exista un precedent, Gierow a fost de acord, la propunerea scriitorului, să-i înmâneze premiul acasă, în cadrul unei ceremonii restrânse. Între timp, a decedat A.T. Tvardovski, „părintele literar“ al laureatului, redactorul-șef al revistei *Novii mir*, iar Soljenițin a întrerupt temporar corespondența cu Gierow, pentru a participa la funeralii. Ulterior, a fost dificil să stabilească, din motive obiective, o întâlnire cu Gierow (acesta nu a fost disponibil în anumite perioade să se deplaseze la Moscova, iar Soljenițin era ocupat cu definitivarea *Arhipelagului Gulag* și cu publicarea lui în străinătate). În 1972, s-au reluat discuțiile despre înmânarea premiului și, cum ambasada s-a declarat în continuare indisponibilă pentru organizarea ceremoniei, s-a stabilit în secret ca aceasta să aibă loc în apartamentul lui Soljenițin, dar KGB-ul a intervenit și, cu patru zile înainte de data stabilită pentru ceremonie (9 aprilie 1972), Gierow a fost anunțat că nu a primit viza de deplasare în URSS.

valoare. Și deja nu mai este necesar să complic această alocuțiune...

Mi se pare că există totuși un mare avantaj în faptul că poți să răspunzi la înmânarea Premiului Nobel abia după patru ani. De exemplu, în acești patru ani poți să înțelegi ce rol a jucat acest premiu în viața ta. În a mea – un rol imens. M-a ajutat să nu fiu zdrobit de persecuția necruțătoare. A ajutat vocii mele să fie auzită acolo unde predecesorii mei nu au fost auziți zeci de ani. M-a ajutat să exprim ceea ce n-ar fi fost în puterile mele altfel.

În cazul meu, Academia a făcut o mare excepție: mi-a decernat un premiu la o vârstă mijlocie, dar raportat la vârsta mea literară aparentă – sunt un copil de vreo 8 ani. Aici Academia și-a asumat un risc major, căci doar o mică parte din cărțile scrise de mine s-a publicat. Dar poate că cea mai importantă îndatorire a unui premiu literar și științific este tocmai să-l ajute pe autor să evolueze. Adresez Academiei Suedeze mulțumirile mele cele mai fierbinți pentru faptul că, prin alegerea făcută în 1970, a susținut în mod excepțional activitatea mea de scriitor. Îndrăznesc să-i mulțumesc și din partea acelei Rusii neoficiale căreia îi este interzis să se exprime cu voce tare, care este urmărită atât pentru scrierea unor cărți, cât și pentru citirea lor.

Academia a primit multe reproșuri pentru această decizie – sugerându-se că un astfel de premiu slujește unor interese politice. Dar acele voci răgușite urlau tocmai pentru că altfel de interese ele nu cunosc.

Știm cu toții că activitatea artistului nu este limitată de meschinăriile politice, la fel cum întreaga noastră VIAȚĂ, precum și conștiința noastră socială nu se limitează la acestea.

După *Les Prix Nobel en 1970*, Editor Wilhelm Odelberg,
[Nobel Foundation], Stockholm, 1971
Copyright © The Nobel Foundation 1974

Prelegerea lui A. Soljenițin la decernarea Premiului Nobel pentru Literatură¹ (fragmente)

Noi purtăm în mâini Arta și, încrezători în sine, ne credem stăpânii ei, o dirijăm cu îndrăzneală, o înnoim, o inovăm, o actualizăm, o manifestăm, o vindem pentru bani, îi distrăm pe cei de sus, o folosim fie ca divertisment – până la cântecele de estradă și din barurile de noapte, fie – cu un căluș sau cu o măciucă, depinde ce-ți pică – pentru nevoi politice trecătoare, pentru scopuri sociale înguste. Dar arta nu este întinată de eforturile noastre, nu-și pierde natura sa adevărată și, de fiecare dată, la fiecare întrebuintare, ne oferă o parte din lumina ei interioară misterioasă [...]. Cu toate acestea, iraționalitatea artei, transformările sale uimitoare, dezvoltările neașteptate, impactul copleșitor asupra ființei umane sunt mult prea pline de magie pentru a fi epuizate de viziunea artistului asupra

¹ Soljenițin nu a susținut public prelegerea. A început să lucreze la ea în iarna anului 1971, iar în aprilie 1972 a trimis-o în Suedia. A fost publicată în volumul oficial din 1972 al Comitetului Nobel *Les prix Nobel en 1971*. În Rusia a apărut pentru prima dată în iulie 1989, în revista *Novii mir*.

lumii, de concepția lui sau de activitatea nevrednicelor sale degete. Prin artă, uneori ne sunt trimise slabe și scurte revelații, imposibil de produs pe cale rațională. Ca oglinjoara din poveste: te uiți în ea și nu pe tine te vezi, ci vezi pentru o clipă Inaccessibilul, unde nimeni nu poate să ajungă, nici să zboare. Și doar sufletul îți oftează [...].

Dostoievski afirma cândva enigmatic: „Frumusețea va salva lumea.“ Ce declarație este aceasta? Pentru mult timp mi s-a părut a fi o simplă formulare. Cum ar fi posibil așa ceva? S-a întâmplat vreodată, în istoria însetată de sânge, să fi salvat frumusețea pe cineva de la ceva? Că a înnobilit, că a înălțat – da, dar pe cine a salvat? Cu toate acestea, există o particularitate în esența frumuseții, o particularitate a stării artistice: certitudinea că adevărata operă de artă este incontestabilă și poate supune chiar și o inimă potrivnică. Un discurs politic, un articol declarativ, un program social, un sistem filozofic, aparent se pot construi lejer, echilibrat, și cu greșeli, și cu minciuni; iar ce este ascuns și distorsionat nu se vede imediat. Dar o operă de artă cuprinde propria estimare în ea însăși: concepțiile prea elaborate sau exagerate nu suportă a fi portretizate în imagini: se destramă și unele, și altele, se dovedesc bolnăvicioase, palide, neconvingătoare. O operă de artă care colectează adevărul și care ni-l prezintă într-o formă vie ne învăluie, ne obligă, și nu va exista nimeni, niciodată, chiar și peste un secol, care s-o respingă. În acest caz, remarca lui Dostoievski, „Frumusețea va salva lumea“, să nu fi fost o frază oarecare, ci o profetie? La urma urmei, *lui* i-a fost dat să vadă multe, fiind un om incredibil de iluminat.

Și atunci, arta, literatura pot fi cu adevărat capabile să ajute lumea de azi? Puținul pe care am reușit să-l întrevăd de-a lungul anilor în acest sens, încerc să-l prezint astăzi, aici.

Ca să ajung pe acest podium unde se citesc prelegerile Nobel, podium oferit nu fiecărui scriitor și numai o dată în viață, nu am urcat trei-patru trepte improvizate, ci sute sau chiar mii de trepte neînduplecate, abrupte, înghețate, care ies din întuneric și din frig, de unde mi-a fost dat să mă salvez, și unde alții, poate mai dăruți și mai înzestrați ca mine, au murit. Doar pe câțiva dintre aceștia i-am întâlnit eu însumi în Arhipelagul Gulag², fracționat în mii de insule, și, sub povara umbrei și a neîncrederii, nu am vorbit cu ei; despre alții doar am auzit, despre alții doar am ghicit că există. Cei care au căzut în acea prăpastie și care aveau deja un nume literar, măcar sunt cunoscuți, dar câți nu au fost niciodată identificați și niciodată menționați în public? Și, în fapt, nimeni nu a reușit să se mai întoarcă... O întreagă literatură națională a rămas acolo, pierdută în uitare, nu numai fără mormânt, dar chiar și fără lenjerie, goală, cu un număr atârnat pe degetul de la picior. Literatura rusă nu a încetat nicio clipă să existe, dar din exterior a părut a fi un deșert! Acolo unde ar fi putut crește o pădure, au rămas, după tăiere, doi sau trei copaci trecuți cu vederea de destin [...].

Cuvintele amuțesc și curg ca apa, fără gust, fără culoare, fără miros. Fără urme. Pe măsură ce am ajuns să înțeleg acest lucru, s-au tot schimbat, de-a lungul anilor, structura, conținutul și tonul posibilului meu discurs. Al discursului de astăzi. Și el seamănă prea puțin cu

² Administrația Generală a Lagărelor de Muncă.

discursul original pe care l-am conceput în nopțile greoase de lagăr [...].

Și într-un alt sens, foarte prețios, literatura transmite experiența condensată de la generație la generație. Astfel, literatura devine memoria vie a națiunii. Ea aprinde și păstrează în sine flacăra istoriei apuse, într-o formă protejată de calomnie și deformare. În acest fel, literatura, împreună cu limba, ocrotește sufletul națiunii. (În ultima vreme este la modă să se vorbească despre nivelarea națiunilor, despre dispariția raselor distincte în creuzetul civilizației contemporane. Nu sunt de acord cu această idee. Ea deschide o altă discuție și se cade să spun că dispariția națiunilor ne-ar deranja la fel de mult cât ne-ar deranja și dacă toți oamenii ar deveni identici, cu o singură personalitate și cu o singură față. Națiunile sunt bogăția umanității, personalitățile ei colective; chiar și cea mai mică dintre ele are propriile culori și poartă în sine o ipostază a voinței divine.) Dar vai de națiunea a cărei literatură este tulburată de intervenția puterii! Acest fapt nu reprezintă doar încălcarea „libertății presei”, ci închistarea inimii naționale, extirparea memoriei naționale. Națiunea nu se mai recunoaște pe sine, este lipsită de unitate spirituală, iar compatrioții nu mai reușesc parcă să se înțeleagă unii cu alții în limba maternă. Îmbătrânesc și se sting generații mute, fără să poată povesti despre sine nici între ele, nici urmașilor. Dacă asemenea maeștri ca Ahmatova și Zamiatin, toată viața îngropați de vii, sunt condamnați până la mormânt să creeze în tăcere, fără să audă ecourile la opera lor, aceasta nu este doar tragedia lor individuală, ci a întregii națiuni, este un pericol pentru întreaga națiune. Iar în

alte situații – este un pericol pentru întreaga umanitate: de la o astfel de tăcere Istoria pe de-a-ntregul încetează să mai fie înțeleasă [...].

S-a dovedit că secolul XX a fost mai crud decât precedentul și că în prima lui jumătate nu s-au încheiat toate ororile. Aceleași sentimente primitive – lăcomia, invidia, lipsa de control, ostilitatea reciprocă, care au primit pe parcurs pseudonime respectabile precum lupta de clasă, conflicte rasiale, media, dispute sindicale – rup și distrug și lumea noastră.

Care este atunci locul și rolul scriitorului în această lume crudă, dinamică, divizată, în pragul a zeci de distrugereri? [...]

În toți acești ultimi ani, când activitatea și libertatea mea nu s-au prăbușit, ci, în ciuda legilor gravitației, au rămas undeva în aer, nu se știe unde, sprijinindu-se pe tensiunea invizibilă, mută, a compasiunii publice, în mod neașteptat și cuprins de entuziasmul recunoștinței am primit sprijinul fraților mei scriitori din întreaga lume. Astfel am înțeles și am simțit că literatura universală nu este o antologie abstractă, nici o formulă generală inventată de istoricii literari, ci un trup comun și un spirit comun, o inimă vie și unică, în care se reflectă spiritualitatea crescândă și unică a omenirii.

De aceea cred, prieteni, că suntem capabili să ajutăm lumea în aceste clipe arzătoare. Fără să ne scuzăm că nu posedăm arme și fără să ne dedăm unei vieți fără griji, ci trecând la luptă!

Proverbele despre adevăr sunt îndrăgite în limba rusă. Ele exprimă în mod constant și uneori izbitor imensa și considerabila experiență națională: „Un singur cuvânt

adevărat este mai mare decât universul întreg. "Pe această încălcare fantastică a principiului de conservare a masei și energiei, se bazează și activitatea mea, și apelul meu către scriitorii din întreaga lume.

După *Nobel Lectures, Literature 1968-1980*, Editor-in-Charge
Tore Frängsmyr, Editor Sture Allén, World Scientific
Publishing Co., Singapore, 1993

Copyright © The Nobel Foundation 1970

Traducerea discursurilor și a prelegerii de Camelia Dinu

Îndrăzneală și geniu

Opera lui Aleksandr Soljenițin este una din acelea care însemnează o epocă. Puterea de evocare a destinelor omenesti, totdeauna în contextul marilor furtuni istorice, caracterizează epica marelui scriitor rus, succesori direct al lui Tolstoi și Dostoievski. Opera unui scriitor este întotdeauna legată de viața sa. În cazul lui Soljenițin, acest lucru este și mai evident pentru că însăși viața îi este o epopee. Dar opera soljenițiană nu s-a mărginit să cânte Iliada și Odiseea timpurilor moderne; ea a și contribuit la schimbarea lumii pe care o povestește. S-a spus că secolul douăzeci ar putea fi numit „secolul lui Soljenițin“, tot așa cum secolul al optsprezecelea a fost numit „secolul lui Voltaire“.

Soljenițin are prin originile sale familiale o profundă legătură cu pământul rusesc. Se naște odată cu revoluția. Originile lui sociale moșierești îl vor fi făcut reticent la puterea sovietică, dar el nu este de la început un opozant. Tânărul este înzestrat cu spirit critic și, mai ales, este sincer, incapabil să ascundă adevărul. Aceste calități îl predestinează să devină un „disident“ în societatea totalitară a stalinismului.

Războiul, lagărul, exilul, boala mortală – cancerul – de care se vindecă miraculos (așa crede el, spunând că Pronia l-a lăsat în viață pentru a mărturisi suferința pe care a trăit-o poporul căruia îi aparține), cunoașterea Rusiei profunde în tinerețe, în anii de exil și în cei ce urmează sunt izvoare infinite de bogate ale inspirației lui literare.

Tânărul profesor de matematici se orientează spre scris. Tot ce simte, observă se transformă în literatură. Anii eliberării din lagăr sunt anii în care URSS încearcă să se trezească din coșmarul stalinismului. Sunt încă anii „realismului socialist“, unicul curent literar autorizat, care profesază punerea totală a literaturii în slujba „construirii socialismului“, a „făuririi omului nou“. Alexandr Soljenițin, crescut în tradițiile marii literaturi rusești, urmașul natural al lui Tolstoi, nu se poate mulțumi cu unghiul îngust, cu falsificarea flagrantă pe care o reprezintă realismul socialist. În anii post-staliniști scrie, scrie enorm. Dar rămâne nepublicat. Experiența „șarașkăi“, acelei închisori speciale în care deținuții calificați erau menținuți pentru cercetări științifice, se evidențiază în romanul *Primul cerc*. Boala, variatele reacții ale oamenilor față de proba de foc a morții se reflectă în opera zguduitoare, de o umanitate profundă, unul din marile romane ale secolului douăzeci, *Pavilionul canceroșilor*, care rămâne capodopera lui.

Destalinizarea dă speranțe scriitorului. Oare constrângerea ideologică va ceda? În 1961, cu autorizația personală a lui Hrusciiov, apare nuvela *O zi din viața lui Ivan Denisovici*. Descriind viața din lagăr, aceasta va rămâne

singura scriere a lui Soljenițin publicată în URSS, înaintea exilului.

Ambiția lui Soljenițin este de-a schimba fața literaturii ruse. În acest sens, primește multe încurajări de la confracții lui scriitori care au citit *Pavilionul canceroșilor*, text din care circulă copii dactilografiate. Dar momentul destinderii a trecut. Presiunea politică crește. Urmează excluderea din Uniunea Scriitorilor, interzicerea formală de-a publica în țară, apariția *Pavilionului* și a altor scrieri în Occident, și, scandal suprem, atribuirea Premiului Nobel, în 1970. Soljenițin nu se va duce la Stockholm pentru ceremonia premierii, dar va trimite un discurs care este un elogiu al literaturii, al capacității ei de-a transmite un mesaj autentic.

De aici încolo, viața și opera lui Soljenițin capătă o semnificație mondială. Denunțarea rolului cenzurii, ancheta asupra lagărelor de concentrare staliniste (care va genera monumentalul *Arhipelag Gulag*) au transformat pe fostul ofițer sovietic într-un rezistent de primă mărime, un rezistent din interior care vorbește în deplină libertate (libertatea se manifestă deplin numai atunci când este interzisă). Pentru puterea sovietică prezența unei voci critice atât de prestigioasă este de nesuferit. În 1974 va fi arestat și expulzat din propria lui țară.

În Occident, mai cu seamă în America, unde se va și stabili, Soljenițin continuă să-și scrie opera începută. Prea puțin cunoscută din pricina dimensiunilor ei colosale este lucrarea grandioasă, la jumătate de drum între studiul istoric și epopee, despre revoluția rusă, *Roata roșie*. Proiectul gigantic l-a împiedicat să o termine. Este

cuprins intervalul între vara lui 1914 (începutul Primului Război Mondial) și aprilie 1917. *Roata roșie* este o operă uimitoare în care se întrețes indisolubil povestirea istorică pe o imensă bază documentară, ficțiunea literară, poezia, scenariul cinematografic. Este o adevărată revoluție în arta literară și totodată un instrument de cunoaștere neîntrecut.

Dacă toate temele mari ale operei au fost deja gândite în Rusia, exilul îi dă scriitorului prilejul să le transpună în scris. În același timp, nu șovăie să ia atitudine față de realitățile lumii în mijlocul căreia trăiește. Uimite, America și Europa descoperă că Soljenițin este disident nu numai în raport cu socialismul, ci și cu ideologia dominantă în Occident. Este antiliberal, conservator și slavofil. O oarecare umbră se așază pe gloria lui. Nimic nu-l poate face să se încline.

Soljenițin avea convingerea că va muri pe solul rusesc. Improbabilul, adică prăbușirea regimului sovietic, se va produce. Scriitorul se va întoarce în 1994 în țara lui. Devine un critic al regimului Elțin, rămânând antiliberal precum a rămas anticomunist.

Gândirea politică a lui Soljenițin conține multe aspecte ultra-conservatoare, dar niciodată nu s-a lăsat orbit de resentiment sau de ură. A sfârșit prin a accepta regimul Putin, regăsindu-se în naționalismul Rusiei actuale. Viziunea finală despre lume a lui Soljenițin predică o învățătură esențială: organizarea societății umane nu se poate sprijini pe *a avea*. (Socialismul totalitar și liberalismul împărtășesc această convingere idolatră.) Pentru a-și realiza deplina umanitate, omul are datoria *să fie*. Îndărătul eticii

practice se situează un suport metafizic. Este mesajul ultim al operei celui care poate fi pe bună dreptate numit un titan.

*

Iubește revoluția! este un fragment rotunjit, scris în sarașka descrisă în *Primul cerc*. Eroul, Nerjin, vrea să intre în armată spre a-și apăra țara, dar este refuzat din motive medicale. Nerjin este un tânăr sovietic, unul înzestrat cu o judecată sănătoasă, deci cu simț critic. Cititorul va înțelege cum s-a format viitorul disident și va aprecia simplitatea totodată rafinată și proaspătă a scrierii tânărului Soljenițin.

ION VIANU